

[0054] HWAT BITSJUT TRUCHSTRINZEDE RITHERNE? 2)

Yn it Westerlauwerske Skeltarjocht is in wurd to finen, dêr't al party ûndersikers yn 'e rin fan `e tiden oer stroffele binne. It stiet yn dy forneamde kêst, dy't oer de fordieling fan 'e himrik giet. Troch de nijsgjirrigens fan dit stik hawwe sa foar en nei al gâns rjochtslearden, taellju en bioefeners fan 'e lânbouskiednis der oer gear west. Oant nou ta is it harren lykwols net slagge, in taelkundich oannimlike forklearring fan it boppeneamde âldfryske *truchstrinzede* to jaen. Dêrom wurdt yn dit artikel in nije útliz bisocht, hwant 'bisykjen is 't neiste rjocht', lyk as it sprekwurd seit.

Foar in goed oardiel oer de swierrichheden is it saek, dat wy hjir alderearst de tekst mei it niisneamde stroffelblok yn syn hiele hear en fear ôfprintsje. Fan de trije lêzingen, dy't der fan § 33 en 34 fan it Skeltarjocht bisteane, hat allinne it Jus Municipale Frisonum, in hânskrift út 1464, de riedselige útdrukking biwarre. It oanheljen

- 2) Wy wisten dat Dr Sipma dwaende wie mei de forklearring fan 'thruchstrinzede ritherne'. Doe't wy it stik fan Prof. Buma oer deselde crux krigen, hawwe wy Dr. Sipma frege, ek syn útiensetting yn 'Us Wurk' opnimme to meijen. Wy binne der wis fan, dat ús lêzers dit filologysk 'debat' op priis stelle sille. (Redaksje U.W.)

fan dit ms. kinne wy mei folstean, om't wy it fierders net ha sille oer de wize, dêr't it mienskar op fordiel waard. De ynhâld fan 'e beide bidoelde kêsten is dan neffens J lyk as hjir folget: (§ 33) 'Dit is riocht andere hemmerke, deer des sandes ende des koniges eerue ende des huusmans oen leith, dat hyr des fiarda ieres dela moet, is dat dy claghene aldeer se, deer dat on dae helghum brenge, dat dio ieertele om comen se ende hy mey mara riochte dela schelle dan hit lengra aldus oen deeld staen schel. [Is] dat dy claghene habba ayn iefte afte onderhewa ende *truchstrinzede ritherne*, soe schel hy eta thinghe efter tolifte dey des thinghes bigonna ende syn landnaten mey riochta gretwerde mey synen thyngmanne greta. Iefze nellat sine eed oenfaen, dat hi dae fiouwer thing alle thyngia schel; etta fyfta thyng so is hy nyaer den eed toe swerrane ende syn deel to wannane dan hys deer oenberra schel. Ief hit soe comt, dat hi dae fyff thing eer der festa naet thyngia ney mey, soe moet hy in der festa afte ban leda omme hemmerke deel al ont hit ful thinghet is.' In stik fan § 34 heakje wy hjir noch oan ta: 'Dit is riocht omme ener hemmercke deel, deer ma bigont etta afte thinghe efter toelifte dey, dat di scelta moet al omme sauwen nacht afte ban leda al ti dae fyfte thyng ont dy mensengeed swerren is. Soe ist riocht, dat di aesga toe delane aegh, dat hia schellet etta hande (l. haude) bigonna by ewen nachte; buppa the cliszia [schellet hia] alle delet hadde, om dat dio ku an fiuld schel; truch dat aegh di scelta toe bannane, dat hia also laetste (l. laeste).

It is hast net dwaenlik en jow hjir in bisprek fan alle skriften, dêr't eat oer it boppesteande yn sein wurdt. Wy sille ús dêrom yn ús kar ta de wichtichste litteratuer út de lêste hûndert jier biheine.

1. Ien fan 'e earsten - net de earste! ¹⁾) – dy't him op 'e stúdzje fan ús tekst útlein hat, wie I. Telting²⁾, dy't al mear as trijefearn ieu lyn yn it tydskrift *Themis* de artikels út it Skeltarjocht bispriek en yn it Hollânsk oersetse. Om' t dizze jurist fan 'e lêzing fan 'e *Alde Druk* útgyng, dêr't de sin mei *truchstrinzede ritherne* net yn foun wurdt, bringt syn skôging ús op dit stik fan saken net in stap fierder.

2. As twadde neame wy Mr. Ph. v. Blom, de skriuwer fan *De Dorpgemeenten in Friesland*³⁾, dy't him, hwat de bitsjutting fan *buppa the cliszia* [út § 34] oangiet by Mr. W.W. Buma oanslút, oan hwa't de eare takomt, de haednamme *cliszie* (mei de fariant *clesie* Dr.) al yn 1852 as 'hek ter afsluiting', dus 'hikke, freding', forklearre to hawwen.⁴⁾ De lange *ê* fan dit substantyf is troch i-Umlaut fan *û* ûntstien. Itselde wurdlûd sjogge wy yn it Aldingelske *beclêsung* (lyk as *beclîsung* in njonkenfoarm fan *beclÿsung* 'enclosure'). Dit wurdskiift giet by einsluten werom op in lienwurd út it Middellatyn, to witten *clûsa*, dat him

1) Wierdsma en Brantsma wiene yn 'Oude Friesche Wetten' (1782) faeks de earsten, mar op s. 44 fan dat wurk sieten se raer oanklaud mei de saek.

2) I. Telting, Schets van het Oudfriesche Privaatregt, 'Themis', jiergong XXXV (1874), s. 189-193,

3) Mr. Ph. v. Blom, De Dorpgemeenten in Friesland. De Vrije Fries XIV (1881) s. 357 e.f.

4) Mr. W.W. Buma, 25ste Forslach fan it Fr. Genoatskip, 1852, s. 11.

yn ús 'klûs' fuortset. It lêstige *truchstrinzede*, dêr't it ús krekt om to rêdden is, lit v. Blom him op it oanhelle plak net oer út.

3 Prof. W.L. v. Helten, hwaens greate fortsjinsten foar de âldfryske stúdzje net yn 'e kiif steane, weage him yn 1896 oan in taelkundige útliz. Lykwols, it kin in master misse, sa't ek hjir wer bliken docht. Yn *Zur Lexicologie des Altwestfriesischen* roaide de Grinzer heechlearaer de planke wol finael mis, doe't er der op út woe, *truchstrinzede ritherne* soe de oantsjutting wêze fan in mjitynstrumint, dat út stripen lear bistie! ⁵⁾

4. De dútsker F. Swart hat dêrnei yn 1910 de trije oerlevere lêzingen fan de kêsten 33 oant 35 fan ús rjochtsboarne moai wiidweidich bisprutsen. Efter *truchstrinzede* set er lykwols yn *Zur friesischen Agrargeschichte* ⁶⁾ in fraechteken en forwiist yn in noat dêrby nei v. Helten (sjoch boppe ûnder nû. 3), dat wy bliuwe ek nei dizze lektuer noch like wiis as fan to foaren.

5. Dr. O. Postma, dy't to uzes wol foar de bêste kender fan 'e agraryske skiednis oanmurken wurde mei, hat mear as ienris oer de fordieling fan 'e doarpsgrounen (en hwat der mei gearhinget) skreaun. Sa't wy fuortendaliks sjen sille, ûntrinne de forklearringen, dy't er yn 'e tweintiger en tritiger jierren jown hat, inoarren gâns, dat wy sille se hjir mar yn tiidsrige folgje litte. It earste bisykjen fan sines fine wy yn it artikel *Virga en Pes in de registers der kloosters te Fulda en te Werden* ⁷⁾ út 1924. Op s. 288 lêze wy dêrre it yn Dútske boarnen foarkommende *durchgestrenget* - dat sikerwier in bulte op ús *truchstrinzede* liket - en fan ús nestor mei 'geërfd' (biurven) oerset wurdt.

6. Prof. F. Holthausen naem doe yn 'e taheakke op syn *Altfries. Wb.* fan 1925 dy forklearring 'geerbt', dy't hielendal net fêststiet, ek foar *truchstrinzede* oan, hwat guon brûkers fan syn wurdboek grif op 'e doele brocht hat. ⁸⁾

7. Walther Steller bisoarge ús in jier letter aldergeloks de earste moderne wittenskiplike útjefte fan it Skeltarjocht: *Das altwestfriesische Schulzenrecht* (Breslau 1926). Hy printet op s. 54-151 alle hânskriftlike lêzingen njonken-inoar ôf, dêr't wy by de stúdzje fan 'e tekst fansels in bulte geriif fan ha. It kommentaer hat er oer 't algemien it measte net fan makke, mar dochs is it wol nijsgjirrich om to sjen, hoe't er mei it slimme plak út § 33 oan wol. Hy skriuwt op s. 45: 'Ich stelle *strinszede* zu *strenge*, *streng* (Ostfr. Wb. p. 3, 335), Strang, Strick, Seil und fasse *thruch* als 'gänzlich, völlig', ohne ihm allerdings eine andere Bedeutung als die der Verstärkung des Gesamtausdrucks unterzulegen. Ich übersetze es als 'angesträngte Rinder' und fasse den Sinn der Stelle so, dass derjenige, der Anspruch auf das gemeinsame Weideland erhebt, ein rechtmässiges Besitztum und Rinder im Stall, d.h. überhaupt Vieh in seinem Besitz haben muss.' ⁹⁾ As de lêzer noch efkes

5) W.L. van Helten, *Zur Lexicologie des Altwestfriesischen*, 1896, s. 62.

6) F. Swart, *Zur friesischen Agrargeschichte*, 1910, s. 148.

7) O. Postma, *Virga en Pes ensfh.*, *De Vrije Fries XXVII* (1924), s. 268-301.

8) F. Holthausen, *Altfriesisches Wörterbuch*, 1925, s. 148.

9) W. Steller, *Das altwestfriesische Schulzenrecht*, 1926, s. 45, 46.

tiid dwaen wol, sil er gewaerwurde, dat Steller it op it stik fan 'e wurdôflieding by de forkearde ein hat, hwat de sin fan 'e bidoelde wurden oangiet lykwols moai neioan komt.

8. Yn *De zoogenaamde vierjaarlijsche verdeeling van de hemrik* [De Vrije Fries XXVIII, 1928, s. 34-52] kaem Dr. Postma jitris op de kwestje werom. Op s. 42 fan dat artikel komt er der roun foar út, dat it him net slagge is, de swierrichheit by it oersetten fan *truchstrinzede* op to lossen. Hy tinkt foar 't neiste, dat it wurd forbân hâldt mei it forâldere Dútske *durchgestrengt*, dat wol fan stikken lân sein wurdt, mar fierders al like ûndúdlik is. Nei' t er Prof. v. Helten bistriden en dy syn 'stripen kouwelear' forsmiten hat, fart er sa fuort. `Ongetwijfeld wordt hier gedoeld op runderen, niet op runderleer; en misschien is hier de bedoeling, dat de klager runderen moet hebben, die hij 'door den winter heeft gehaald' of zelf heeft opgefokt, zoodat uitgesloten is, dat hij runderen van een ander, of voor deze gelegenheid aangekochte, in het weiland, dat hij wenscht te verwerven, zal drijven.' Yn in noat heakket er hjir noch it neikommende oan ta: `In streken, waar marken zijn, komt het meermalen voor, dat men zooveel koeien op het gemeene veld mag drijven als men des winters heeft kunnen voeden' ¹⁰⁾ Lyk as aensen bliken dwaen sil, hie Dr. Postma hjir in aen fan 'e wiere bitsjutting fan ús crux!

9. It wie dêrom spitich, dat deselde skriuwer in jiermannich letter yn syn artikel "*Truchstrinzede ritherne*" en *de verdeeling van de hemrik* ¹¹⁾ in hiel oare kant útgyng. Hy sylt hjir mei yn it sok fan Prof. v. Blom. dy't him yn in brief to witten dien hie, dat *ritherne* fan ús tekst nei syn bigryp net 'kij', mar in 'lânmjitte' bitsjutte soe. Postma achtet soks tige oannimlik en bisiket biwizen foar v. Blom syn ûnderstelling by to bringen. Alderearst helle er plakken oan út it *Register fan de Oanbring*, diel III, dêr' t bygelyks fan *een ryerna landt* (s. 50) en *twee ryerna gras* praet wurdt. Fierders komme de Dútske fynplakken fan *durchgestrengte Spallen* (út 1756) en *van geerveden durchstrengeden lande* wer op it aljemint, dy't de skriuwer nou lykwols net mear as `geërfd', mar as `door elkaar liggend' opfetsje wol. Deselde bitsjutting nimt er dan ek foar *truchstrinzede* oan en hy bislút it foarste diel fan syn artikel mei de neikommende oersetting: *truchstrinzede ritherne* = `niet afgescheiden', `dooreenliggende', misschien ook `niet bepaald aangewezen' koegrazen.

10. It boppesteande is sûnder mis in stap tobek. Ommers. De *ritherne*, dy' t yn 1928 by Postma noch `kij' wiene, binne dat nou net mear, wylst oan *truchstinzede* in ûnwierskynlike útliz jown wurdt. Yn *De Friesche kleihoeve* (1934) fettet Postma dan de útkomsten fan syn ûndersiik út 'e foargeande jierren gear en set sûnder birie oer: `ongescheiden bijeengelegen koegrazen' ¹²⁾. Wy meije dus wol oannimme, dat dit it lêste bitinken fan ús dichter-agrarikus werjowt.

11. Krekt foar de twadde wrâldkriich kaem der in Amearikaenske

10) O. Postma, De Vrije Fries XXVIII (1928), s. 42, 43 noat 1.

11) O. Postma, De Vrije Fries XXXI, (1932), s. 91.

12) O. Postma, De Friesche kleihoeve, 1934, s. 92.

útjefte fan it Skeltarjocht út ûnder de titel *The Oldest Frisian Skeltana Riucht* (1939). De biwurker, S. Fairbanks, pielt as jurist ta gelok net to folle mei taelkundige forklearringen, hâldt him mei in bêste ynliding oan 'e krityske tekst fan Steller en bringt ús yn syn oantekeningen ¹³⁾ dan ek net tichter ta de oplossing fan it tsjustere *truchstrinzede*, hwat gjinien him kwea ôfnimme sil.

Nei dit lange, mar likegoed needsaeklike oersjoch oer de eardere stúdzje wurdt it sa stadichoan tiid, dat wy ús fan ús foargongers losmeitsje en ús eigen paed sykje. Nou leit it lân ek wer net sa, dat wy alles, dat oant diz' tiid ta oer de swierrichheit yn kwestje skreaun waerd, forsmite meije. Der sit yn somlike fan 'e niisneamde forklearringen in kearn fan wierheit en it is dêrom sa nuver, dat der yn it forline nimmen de krechte bitsjutting fan ús wurd foar 't forstân krige hat.

Lit ús bigjinne mei it substantyf, dêr't *truchstrinzede* yn it sinsforbân by heart. Hjir kinne wy koart krieme, hwant dat it âldfryske *rîther* < *hrîther* in deagewoane kou oantsjut, dat is net yn bistân. Dit wurd, dat letter yn it 't Nijfrysk ta *rier* waerd, komt folslein oerien mei it âldingelske *hrîðer* (yn gearstallingen ek *hrîð-*), wylst it Aldsaksysk inkeld *hrîth* en it Aldheechdútsk (*h*)*rind* (nhd. *Rind*) hat, lyk as alle skriuwers fan etymologyske wurdboeken ús fordútse kinne. It mnl. mnd. *runt*, *ront* en it nnl. *rund* binne mei dit skift troch lûdwiksel forboun. Neffens v. Richthofen hawwe ús âlde rjochtsboarnen it wurd (*h*)*rîther* in kear as njoggen biwarre ¹⁴⁾. Ien fan 'e moaiste fynplakken skriuwe wy hjirûnder noch efkes alhiel út, dat in elk mar klear sjen kin, hoe't dy haednamme krekt yn it Aldfrysk foarkaem: *Thet istet ellefte londriucht. Ief hua sterfth fon herses houe iefta fon ritheres horne iefta fon suines tothe ieftha fon hundes tuske iefta fon hona etsele. thes meyma vnsvera tweleuesum anda uuithem* ¹⁵⁾. (Dit is it alfte lânrijocht. As der ien dearekktet troch in hynstehoef of in kouwehoarn, troch in bargetosk, in hounetosk of in hoannespoar, sa mei men mei alve eedhellers op 'e relikwjën jins ûnskuld biwize). Wy ha hjir hwat mear omtinken oan *rither* jown as faeks nedich wie, om't de 'koegrazen' fan de âldere Postma (sj. boppe nu. 9 en 10) perfoarst út de wrâld en wy ús by de oersetting fan ús kêst wer oan de domme koubisten hâlde moatte!

Dêrmei binne wy kommen ta it slimste krewei, de forklearring fan *thruchstrinzede*, dat yn 'e tekst as eigenskipswurd by *ritherne* stiet; de ûnbûgde foarm wie dus *truchstrinzed*. Hwat de foarming oangiet, is mei in opslach fan 't each wol to sjen, dat wy mei in ôfslutend mulwurd to krijen hawwe, dat adjektivysk brûkt waerd.

Nei dizze simpele opmerking moatte wy fierders yn bitinken nimme, dat der yn 'e Germaenske talen in soad gearsettings mei 'troch-' bikend binne: âldfrysk *t(h)ruch-*, âldingelsk *ðurh-*, âldsaksysk *thurh-*, mnl. *dōre-*, mnd. *dörch-*, mhd. *durch-*, âldheechdútsk *duruh-*. Dit foar-

13) S. Fairbanks, *The Old West Frisian Skeltana Riucht*, 1939, s. 134.

14) K. v. Richthofen, *Altfriesisches Wörterbuch*, 1840, s. 828.

15) K. v. Richthofen, *Friesische Rechtsquellen*, 1840, s. 60 of P.

P. Sipma, *De eerste Emsinger Codex*, 1943, s. 66.

heaksel forsterket faken it grounwurd en kin dan mei 'troch, troch ende wer troch,' bytiden ek mei 'folslein, alhiel, hielendal' of 'wakker, tige by tige' werjown wurde. Fan dat oangeande hie Steller it dus by de rjochte ein mei syn 'Verstärkung des Gesamtausdrucks' (sj. boppe nû. 7).

As wy it foarste lid fan 'e gearstalling nou yn earsten efkes weilitte, hâlde wy *strinzed*, it part. praet. fan *strinza*, oer. Dy' t dit tiidwurd mei bisibbe foarmen yn oare Germaenske spraken forbine wol, moat der mei rekkenje

a) dat yn it Aldfrysk de *z* faken troch assibilaesje út in âldere *g* ûntstien is, fgl. *finzen* 'fongen' (ek: 'finzen') Jurisprudencia Frisica 1; 232; 2: 124, 136, 140, 230, 232; *hwinzen* 'hongen', Sipma, Oork. I, 87, r. 14; I, 138, r. 15, 17 ensfh.; *thinze* (dat.) 'ding, gerjocht', Fries. Rq. 8, 5; 26, 1; 28. 6; 34, 3; *brenza* 'bringe' Fries. Rq. 56, 17; Buma, Die Brokmer Rechtshandschriften 19, 8; *egenzen* 'gongen, gien' Fries. Rq. 216, 17; 217, 17; *henzich* (fgl. mnl. *gehengich*) 'ûnderhearrich', Jurisprudencia Frisica 2. 128; *henzia* (fgl. mnl. nml. *gehengen*) 'talitte', de Haan Hettema, Het Fivelingoër en Oldampster Landregt, s. 4; *menzia* 'minge'. Fries, Rq. 438, 8; *onbrenze* 'oanbring, oanklachte,' Nauta. Oudfr. Woordenlijst 40; *stefgenze* 'mei in stôk geande,' Fries. Rq. 222, 27, *swenza* 'swinge, jitte', de Haan Hettema, Het Fiv. Landregt s. 108; *Herlenze* Harns (Harlingen)', Sipma, Oork. II, 13 r. 4; 48, r. 7.

b) dat yn 'e Westerlauwerske boarnen in *e* foar nasaelforbiningen gauris yn *i* oergiet. Sa wikselje bygelyks de folgjende fan 'e boppesteande foarmen; *fenzen* – *finzen*; *hwenzen* – *hwinzen*; *genzen* – *ginzen*; *henzia* – *hinzia*; *onbrenze* – *onbrinze*, wylst nêst *swenga* ek *swinga* bistiet.

Der is dan ek gjin inkeld biswier tsjin om *strinza* yn forbân to bringen mei âldingelsk *strengan* 'to make strong' (Bosworth-Toller, An Anglo-Saxon Dictionary, s. 927), mnl. *strengen* 'versterken, kracht geven aan' Verwijs-Verdam, Mnl. Wb., dl. 7, kol. 2294), mnd. *strengen*, 'strengje' machen (Schiller-Lübber, Mnd, Wb. IV, 431), mhd. *strengen*, 'strengje' machen (Lexer, Mhd. Wb. II, 1231), âldheechdútsk *strengen*, 'urgere' (Schade, Altdeutsches Wb, II, 878), âldnoarsk *strengja*, 'fêstmeitsje' (sj. b.g. Heggstad, (Gamalnorsk Ordbok, s, 661: gjera fast).

Hwa' t miene soe, dat de hjir útstelde ôflieding nij is, dy forsint him, hwant Holthausen hat al twaris de goede etymology yn syn wurdboeken opnommen, fgl. syn *Altenglisches Wb.* (1934), s. 325 en syn *Vergleichendes und etymologisches Wb. des Altwestnordischen* (1948), s. 284. Hwat de bitsjutting fan 'e âldfryske fariant oanbilanget, slacht de skriuwer de bal lykwols mis. Hy is blykber troch âldere skriften op 'e doele rekke en omskriuwt *strinza* allebeide kearen mei 'in Streifen teilen.' Dat er op dat stik fan saken de planke misroait, is maklikernôch to biwizen. Yn alle wurdboeken kinne wy ntl. lêze, dat *strengen* < +*strangjan* in denominatyf is, d.w.s. it tiidwurd waerd ôflaet fan in nomen, yn ús gefal fan it eigenskipswurd *strang*, dat oarspronklik 'sterk, krêf-

tich, fêst' bitsjut. Dêrfandinne dat wy oan ús verbum gjin oare sin jaen meije as *sterk meitsje*, *sterkje*, fgl. foar alle wissigens jitris it âldingelske *strangan* 'to make strong', yn A New English Dictionary ¹⁶⁾ noch helte wiidweidiger omskreaun mei 'to make strong or stronger (in material or immaterial sense), to strengthen, to confirm, to fortify, to reinforce', hwat yn ús eigen tael dus delkomt op `sterk of sterker meitsje (stoflik of geastlik), sterkje, forsterkje, bifêstigje. bikrêftigje' Murray c.s. tekenje foar it Middelingelsk út it tiidrek fan 1175-1440 net minder as alve fynplakken op, dêr't wy hjir in stikmannich fan oanhelje sille. Likernôch yn 1315 wurdt earne sein : *For bred strengþ þe herte of man* (Hwant brea sterket it minskene hert, forgelykje dêrmei by Waling Dykstra, Fr. Wb. III, 197: Goed iten en drinken sterket in minske;. Anno 1340 hearre wy yn in psalter: *Strengi in the and conferme in vs ... that thou wrought in vs* (Sterkje yn Jo en bifêstigje oan ús hwat Jo yn ús wurke hawwe, sj. Psalm 68, 29), wylst der om 1400 hinne biskreaun stiet: *Some þing stryngþys and fattys þe body, some makys it megre and feble* (Sommige dingen sterkje it lichem en meitsje it dik, oare meitsje it meager en slop).

Hwanneart't wy nei dizze reis om utens wer nei it heitelân werkeare, dan sil it klearrichheit ha, dat it âld-fryske *truchstrinza* neat oars wêze kin as "*tige sterk meitsje*". Spitigernôch is de wjergera fan dit gearstalde tiidwurd yn it Angelsaksysk net oerlevere, wol soartgelikense gearsettings lyk as *ðurhclênsian* 'goed klinzgje, skjimmeitsje, *ðurhgêotan* `alhiel forjitte', *ðurhhælan* `hielendal better meitsje.' It gearstalde adjektyf wie lykwols by 'ús buorlju oan 'e oare kant de Noardsé al bikend as *ðurhstrang* `tige sterk'<sup>17)</sup>, in foarming, dy't op 'e selde streek stiet as *ðurhbeorht* `tige helder', *ðurhbiter*, 'tige bitter' *ðurhhâlig* `wakker hillich' *ðurhhefig* `tige swier', *ðurhhwît* `ynwyt', *ðurhlæred* `trochleard', *ðurhspêdig* `smoarryk', *ðurhwæt*, `trochwiet'.

Sa komme wy ta dit bislút, dat it âldfryske mulwurd *truchstrinzed* in útdrukking wie, dy't neffens de ôflieding letterlik "*tige sterk makke*" bitsjutte. Om't yn it sinsforbân praet is fan hoarnbisten, meije wy hjir feilich oersetse: "*offokke*" kij. Fan de boer, dy't oanspraek makket op in part fan it mienskar, easket it âlde rjocht dus, dat er eigendom (of in wettich lien) en folwoeksen koubisten hie, hwat alhiel yn 'e reden leit. Nou sjogge wy ek, hoe't Dr. Postma yn syn forklearring fan 1928 de wiere bitsjutting al oanfielde, doe' t er skreau: 'en misschien is hier de bedoeling, dat de klager runderen moet hebben, hij 'door den winter heeft gehaald' of *zelf heeft opgefokt*, zoodat uitgesloten is, dat hij runderen van een ander, of voor deze gelegenheid aangekochte, in het weiland, dat hij wenscht te verwerven, zal drijven.' Hoe treflik slút hjir ek syn opmerking by oan, dat yn kontreijen, dêr't merken binne, it gauris foarkomt, dat men safolle kij op it mienskar driuwe mei as men winterdeis fuorje koe!

It alderopmerklikste wie foar ús lykwols dat wy yn it Nijfrysk

16) J.A.H. Murray e.o., A New English Dict., dl. IX (1919). s. 1104.

17) J.H. Clark Hall, A concise Anglo-Saxon dictionary², 1916, s. 316.

jit in wurd hawwe, dat deselde ynhâld hat as it niiskrekt bisprutsen truchstrinzed. It is it bigryp *folhadich*, dêr't it Fr. Wb. fan W. Dykstra it neikommende fan seit: *in hadich (folhadich) kou* = 'een rund met volledige horens, een volwassen koe.' En fuort dêrop giet de wurdboekskriuwer sa troch: *Dat bist is hadich*, wordt voor een vol aandeel den eigenaar aangerekend als het met anderen in een gemeene weide (meenschar) loopt¹⁸⁾. Dit adjektyf binne dus de bitsjuttingen 'folwoeksen' en 'rjocht jaend op in fol oandiel yn it mienskar' yn gearfallen. It andert op de fraech, dy't yn it opskrift fan dit artikel steld waard, moat sadwaende wêze: *truchstrinzed ritherne* binne "*opfokke*", "*folwoeksen*", né, better sein, "*folhadige*" kij!

Faeks kin it foar guon lêzers noch fortuten dwaen, as wy hjir in nije oersetting fan 'e oanbilangjende kêsten fan it Skeltarjocht folgje litte:

(§ 33) 'Dit is rjocht yn 'e himrik, dêr't it lân fan 'e tsjerke, de kening en de húsman oan swet, dat er [*de asega*] dy alle fjouwer jierren diele sil, foarsafier't der in oankleijer is, dy' t it op 'e relikwyën biswart, dat de termyn om is en hy [*de asega*] it mei mear rjocht diele sil as dat it langer sa ûnfordield bliuwe sil. Byhwanear' t de oankleijer eigendom of in wettich lien en folhadige kij hat, sa sil er foar it gerjocht nei Trijekeningen¹⁹⁾ mei it proses bigjinne en de oare dielhawwers neffens de rjochte oanklachte mei syn fordigener oansprekke. As se syn eed net oannimme wolle, moat er yn alle fjouwer rjochtsittingen syn saek bipleitsje; yn 'e fyfte sitting mei er mei mear rjocht de eed dwaen en syn diel winne as dat it him ûntgean sil. As it sa útkomt, dat er de fiif rjochtsittingen foar de Fêste net ôfdwaen kin, dan moat er [*de skelta*] yn 'e Fêste in wettich gebod fanwegen in himrikdiel útgean litte, oant de saek alhiel foar 't rjocht ôfhannele is.'

(§ 34) 'Dit is rjocht (yn in proses) om in himrikdiel, dêr't men foar it wettige gerjocht nei Trijekeningen mei bigjint, dat de skelta om 'e sawn dagen in wettich gebod útgean litte moat oant it fyfte pleit ta, oant de mienskipseed²⁰⁾ dien is. Dan is dit rjocht, dat de asega wize moat, dat hja mei evennacht (21 Maert) fan it doarp út bigjinne sille. Diskant de freding moatte hja alles dield ha, om't de kou it lân yn moat; dêrom hat de skelta to hjitten, dat hja it sa folbringe.'

Dêrmei binne wy oan 'e ein kommen fan ús skôging, dy't likernôch hûndert jier ûndersiik nei it komôf fan *truchstrinzed* gearfetsje en - as it kin - ek ôfslute wol.

Alfen o.d. Ryn, Foarmoanne 1955.

W.J. Buma.

18) W. Dykstra, Friesch Woordenboek I (1900), s. 484.

19) 6 Jannewaris, de tolfte dei nei Krysttiid.

20) Wurdlik: formingingseed.